

ચંદ્રકાંતા મહોત્વ: ૩૧ લલાલોદિગમ મુત્ર: ૨૧૬૫૫-૩. Page: 81

રત્નશર્કરાવાલુકાપંકદ્યુમલમોમલાત્મ: પ્રમા ભૂમયો
દાનામ્બુવાતાકાશપ્રતિષ્ઠા: સપ્તાધાર: પૃથ્વીતરા: — ૩-૬

રત્ન-શર્કરા-વાલુકા-પંક-દ્યુમ-લમો-મલાત્મ: પ્રમા:
ભૂમય: દાના-અમ્બુ-વાતા-કાશકા-પ્રતિષ્ઠા:
સપ્તા અદે: અદે: પૃથ્વીતરા: — ૩-૬

સુગ્રહ: રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા,
પંકપ્રમા, દ્યુમપ્રમા, લમ:પ્રમા, મલાત્મ:પ્રમા
એમ સાત ભૂમિઓ (પૃથ્વીઓ) છે. એ સાત
પૃથ્વીઓ દાનામ્બુ, વાતા અને કાશકાને આધાર
રહેલી છે. કમલા: એક એકની નીચે આવેલી છે
અને કમલા: વધારે વધારે પડેલી છે.

દાનાવાદ: લોકોનું સામાન્ય સ્વરૂપ સમગ્ર લખે.
કોઈ પુરુષ કમર પર બેલાઈ મૂમીને અને
બે પગ પરવા તરીકે કામોરોય નેવો આ લોક છે.
આ લોક શાશ્વત છે. કારણકે બનાવ્યોનથી. તે
સ્વયંસિદ્ધ છે અને આધાર રેના કાશકામાં રહેલો
દેવે. આ લોકના પૃથ્વી ભાગ કહેવાયા છે. તેના
પ્રત્યેક ભાગને રાજ્ય કહેવા રાજ કહેલો
સ્વાત્મી નારતીના લાગેલું તેનો આરંભ થાય છે
અને સ્વચ્છાશીલા પાસે સમગ્ર લોકનો માંત થતા
રોદે રાજલોક પૃથ્વી કહેવાય છે. આ લોકના ત્રણ ભાગ
છે. મધ્યલોક, અને ઉદ્દેશલોક.
X

કેડેજી (કમરદી) પણ સુધ્ધીનો ભાગ તે આદોલોક છે. જામિન પ્રદેશ તે નિર્દોલોક છે ઉપરના ભાગ તે ઉદ્દોલોક છે. નિર્દોલોક એક સ્થળેથી કબજા કરાય છે, અહીં ઉદ્દોલ, આદો, અને નિર્દોલોકની વચ્ચેથી મેટ્રોપોલીટીન મંથરમાં રહેલા આઠ રૂપિયા પ્રદેશની અપેક્ષા કરાય છે. રૂપિયા પ્રદેશની ઉપર ૬૦૦ ચોરસ અને નીચે ૬૦૦ ચોરસ અને ૫૫૦૦ ચોરસ નિર્દોલોક છે. નિર્દોલોકની ઉપર ઉદ્દોલોક અને નિર્દોલોકની નીચે આદોલોક છે. આદોલોક એક (અંતરનું માપ) ની અપેક્ષા કરી દેવારીને તે નીચેના સ્થાન રાજમાં આદોલોક છે. ઉપરના સ્થાન રાજમાં નિર્દોલોક + ઉદ્દોલોક છે.

રાજનું માપ: નિમિષ માત્રમાં (આખા વસ્તુકારમાં) એકેલામ ચોરસ જગાર દેવ છે મરના સુધ્ધીમાં જેટલું અંતર થાય તેટલા અંતરને એક રાજ કહેવાય.
૧ રાજ = અસંખ્યાના ચોરસ

૧ ચોરસ = ૩૨૦૦ માપલ (ઉલ્ટ્રા ૬૨ માપ)

આદોલોકમાં જારકોના નિવાસસ્થાનો આવેલા છે. આ ભૂમિને નરકભૂમિ કહેવાય. આવી ભૂમિની સંખ્યા આત છે.

- (૧) રાજ પ્રમા (૨) શીકરા પ્રમા (૩) વાલુકા પ્રમા
(૪) પંક પ્રમા (૫) દુમ પ્રમા (૬) લઘુ: પ્રમા અને
(૭) મહાલઘુ: પ્રમા

રાજ પ્રમા: જેમાં રાજાની પ્રધાનતા છે.

શીકરા પ્રમા: શીકરા આદોલોક કાંકરાની મુખ્યતા છે.

ચિદ્રીત મહેતા: શ્રી ભગવાદગીતા સૂત્ર: અધ્યાય 3 Page: 83

વાયુકા પ્રમા: રેતીની મુખ્યતા છે.

ખંડ પ્રમા: કાદવ ની આદિત્તા છે.

દ્યુમ પ્રમા: દ્યુમાડી દેહો છે.

તમ: પ્રમા: અંધાર (darkness) ની આદિત્તા છે.

મહાત્મ: પ્રમા: અભિદીય અંધાર (તમ: તમ:) છે.

આ સારે પુલ્કનો દેનાંબુ, વાત અને આકાશના આધારે રહેલું છે.

દેનાંબુ: અધવા દેનોદિધિ સંતે બરફની પાટ જેવું દેનેદુ પાણી

દેનાવાત: સંતે દારો વાયુ

તેનાવાત: પાતળા વાયુ

આકાશ: આર્ય દેવ

અર્થ પ્રથમ રત્નપ્રમા પુલ્ક છે. તેની નીચે દેનોદિધિ છે.

દેનોદિધિની નીચે દેનાવાત જડો વાયુ છે. દેનાવાતની નીચે

તેનાવાત - પાતળા વાયુ છે, અને તેનાવાતની નીચે આકાશ

છે. બાદ પુન: ક્રમશી: દેનોદિધિ, દેનાવાત, તેનાવાત અને

આકાશ છે. આ પ્રમાણે આત્મી પુલ્ક મૂલ્ય આ જ

ક્રમ છે.

તારકુ તારકા: 3-2

આર્ય રત્નપ્રમા પુલ્ક ઉપર હીમ. રત્નપ્રમા

પુલ્કમાં મનુષ્ય, તિર્થંકર, ભવનપતિ, વ્યંતરદેવો

તેથી તારકા એમ સારથ પ્રકારના જવો છે.

રત્નપ્રમા પુલ્કની જડાઈ ૧,૦૦,૦૦૦ સોલન છે.

ઉપરના ૧૦૦૦ સોલન અને નીચેના ૧૦૦૦ સોલન

અંદોશન મહેના: ત્રી લક્ષ્યાર્થિગમ સૂત્ર: અધ્યાય-૩ Page 84

છોડીને મધ્યેના ૧,૭૮,૦૦૦ ચોખનમાં ગરકો છે. એવ પ્રમાણે દરેક પ્રલ્લમાં સમજ્યું. પરંતુ સાતમી પ્રલ્લમાં એર સાડા બાવન હજાર ચોખન અને નીચેના સાડા બાવન હજાર ચોખન છોકી બાપીના ત્રણ હજાર ચોખનમાં ગરકાવાસા છે.

રત્નપ્રમા આદિ સાત પ્રલ્લમાં અનુક્રમે ૧૩, ૧૧, ૬, ૭, ૫, ૩ અને ૧ પ્રતરી (માળુબાળ મકાનો) છે.

સૂત્રાર્થ: સૂત્ર ૩-૨ નો અર્થ નીચે પ્રમાણે છે.

તે સાતે ગરકોમાં (તાસુ) ગરકના અપોવલ છે.

ભાવાર્થ: સૂત્રની વીધે લખ્યા છે.

નિત્ય-અણુમતર લેચ્યા પરિણામ-દેર વેદના વિહિયા: — ૩-૩

નિત્ય-અણુમતર- લેચ્યા- પરિણામ- દેર- વેદના- વિહિયા:

સૂત્રાર્થ: ગરકો સદા (૧) અણુમતર લેચ્યા, પરિણામ, (૨) દેર, (૩) વેદના અને (૪) વિહિયાવાળા હોય છે.

ભાવાર્થ: ગરકના અપોમાં દુષ્ટા-નીલ-અને કાપોત

અને ત્રણ (૫) અણુમ લેચ્યા હોય છે. (૬) રત્નપ્રમા

મૂલિના ગરકોમાં અપોને કાપોત લેચ્યા હોય છે.

(૭) શાર્દૂપ્રમાની મૂલિના ગરકોમાં અપોને ત્રણ કાપોત લેચ્યા હોય છે.

(૮) વાલુકાપ્રમા પ્રલ્લની ઉપરના ભાગમાં આવેલા ગરકોને કાપોત અને નીચેના ભાગમાં આવેલા

ગરકોને નીલ લેચ્યા હોય છે.

સિદ્ધાંત મહેત્તા: શ્રી તત્ત્વાર્થવિગમ સૂત્ર: અધ્યાય-૩ page 85

- ① વાલ્કુકા પ્રમા તરતા પણ ત્રીપ્ર સંકલેશરૂપ યોગ્ય નીલ લેખ્યા પંકપ્રમા પુલ્કના નરકોમાં જ્વાળો હોય છે.
- ② દ્યુમ પ્રમા પુલ્કના નરકોમાં રહેલા ઉપરના ભાગના જ્વાળો નીલ લેખ્યા અને નીચેના ભાગમાં રહેલા જ્વાળો કુષ્ણલેખ્યા હોય છે.
- ③ દ્યુમ પ્રમા તરતા ત્રીપ્રતર સંકલેશરૂપ સાધ્યવસ્થાય યુત્ત ઓછા કુષ્ણલેખ્યા તમ: પ્રમા પુલ્કના નરકોમાં જ્વાળો હોય છે.
- ④ તમ: તમ: પ્રમા પુલ્કના નરકોમાં રહેલા જ્વાળો વધારે અશુભ કુષ્ણલેખ્યા હોય છે.

પ્રક્રા: જો નરકમાં તિરંતર અશુભ લેખ્યા જ હોય તો નવીન સમ્યક્ષ પામનારા જ્વાળો પણ નરકમાં હોય છે તેમની લેખ્યા શુભ હોય છે. તો આ સૂત્ર સાથે વિરોધાભાસ જાનવે છે.

ઉત્તર: લેખ્યાના દુષ્ટલેખ્યા અને ભાવ લેખ્યા એવા બંને હોય છે. આ સૂત્રમાં જે અશુભ લેખ્યાની વાત તરી તે દુષ્ટ લેખ્યાને આશ્રય છે. ભાવથી તો હો એ લેખ્યા નરકના જ્વાળોમાં હોય છે.

(૨) અશુભ પરિણામ: ગંદન, ગતિ, સંસ્થાન, ભેદ, વહા, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, અગુરુલદ્યુ અને શબ્દ એ દશ પ્રકારનો પુદ્ગલ પરિણામ અશુભ છે.

ગંદન: શરીર સાથે સંબંધમાં આવતા પુદ્ગલો અત્યંત અશુભ હોય છે.

ગાંધીજીનું મહેલ: શ્રી નવ્યાલોકિણી સૂત્ર: અધ્યાય ૩ page 86

ગાંધી: અપ્રશસ્ત વિલાયોગાતિ નામ કર્મનો ઉદય એવાં જીવારકામી ગાંધી એવું અપ્રશસ્ત હાય છે. તથાવેલા લોખંડ પર પગ મૂકવો પણ તેવાં જીવદુઃખદાયક છે.

અર્થશાસ્ત્ર: જાવણી તેમજ ભૂમિની આકૃતિ જોવારનો ઉદ્ધારો ઉત્પન્ન થાય તેવા હાય છે. પાંચો અર્થ નામોના પદ્ધતિના જ્યું વિરૂપ છે.

દોષ: કુંભી વગરેમાં જીવારકામી શરીરનો પુદ્ગલનો છૂટા કરવામાં આવેલો તે શરીરનો પ્રલાર તથા જરૂરુ દુઃખદાયક લાગેલો.

વર્ણ: વર્ણ અર્થેત નિરૂપર, અતિ ભીષ્ટો તથા મલિન હાય છે. સર્વત્ર ગાંધી અધિકાર હાય છે. વાળીયાનો ભાગ પ્રલોભ, મન, મુગ, વગરે અશુભ પદાર્થો લેવારનો હાય તેવો હોવાય છે. દરેક પદાર્થનો વર્ણ ત્રાસ ઉત્પન્નવે તેવો હાય છે.

ગાંધી: જરકામી ભૂમિ ઉપર જહાવેલા અશુભ પદાર્થો જીવારકામી એવાં જીવ સદા દુર્ગંધ છૂટેલો.

રસ: જરકામી પદાર્થોનો રસ, લીમડા આદિના રસો જીવારકામી કરવો હાય છે.

સ્પર્શ: જરકામી પદાર્થોનો સ્પર્શ પણ આદિત ઉષ્ણ અને ઠંડીના દંડો પણ આદિત પીડા ઉત્પન્નવાર હાય છે.

અગુરુ-લક્ષ: શરીરનો અગુરુલક્ષ પરિણામ અનેક દુઃખોનો આશ્રય હોવાં જી અશુભ હાય છે.

શબ્દ: જરકામી શબ્દો પણ જહાવે તેવો રિલાપ તરતા હાય તેવા અશુભ અને સાંભળના પણ જરૂરુ ઉત્પન્નવે તેવો હાય છે.

સંકેતના મતેલા: શ્રી નરવાહીવિગ્ન સૂત્ર: પાઠશાલક-૩ Page 87

(૩) અશુભદેર: નારકના જ્વાળે શરીર કુંડક સંસ્થાનવાળું હોય છે. શરીરના અવરણો પછી જોડાણ હોય છે. તેમજ શરીર મલ-મૂત આદિ અશુભ પદાર્થોથી ભરેલું હોય છે. શરીરની વહી સતિશય ઢાળો અને અચાનક શરૂ છે.

(૪) અશુભવેદના: નારકના જ્વાળે ક્ષેત્રસંલંક, પરસ્પરોદીરિત અને અસુરોદીરિત (પરમાદર્શીકૃત) એમ ત્રણ પ્રકારની વેદના નિરંતર હોય છે. નારકમાં શીત, ઉષ્ણ, ભૂખ, તૃષ્ણ, ખલ્લુજ, પશ્ચિવળના, જ્વર, દાહ, મિચ, શોષ અને દર્શ પ્રકારની ક્ષેત્રકૃત વેદના છે.

(૫) અશુભવિદ્વિયા: નારકીઓના શરીરને પ્રકારના કૃષ્ણ છે. (1) ભિવદારક અને (2) ઉમરવૈદ્વિય જે મૂળથી દારણ ત્રાસે હોય તે ભિવદારક અને જે વિદ્વિયાથી ઉભવને ત્રાય તેને ઉમરવૈદ્વિય તરીકે. નારકના જ્વાળે અશુભ નામ તેમજ ઉદય હોયેલું એમ ઉમર વૈદ્વિય શરીર લગભગ પ્રવચન તરે હોય અશુભ જ લગે છે.

પરસ્પરોદીરિત દુઃખા: _____ ૩-૪

પરસ્પર - ઉદીરિત - દુઃખા:

સૂત્રાર્થ: [નારકના જ્વાળે] પરસ્પર ઉદીરિત દુઃખવાળા હોય છે [અર્થાત આ જ્વાળે અન્યથોચ્ય શરૂ લીધાને દુઃખ અગમ્ય છે.]

સંદેશાન્ત મરણ: શ્રી સ્વાધ્યાયસૂત્ર: અધ્યાય-૩ page: ૪૪

જેમ ઉદર-પાલાકી કે સાથ-જોડીએ વચ્ચેના વચ્ચેના વી
તેમ નારત બલો પછા સાબલન રાત્રી રાયાકી સંજોગને
કોઈને કુતરાની જેમ પરસ્પર લાલે- કરીએ અને
ગુસ્સાથી બનેલી પરભામે તેને પરસ્પરજનિત
દુઃખવાળા કહ્યા છે. આ દુઃખ પછા સ્વાભાવિક નથી
હોતું પછા ઉદીરણા તરી તરીને સામાન્ય રાસ છે માટે
પરસ્પર ઉદીરિત દુઃખવાળા કહ્યા છે.
નારત... બલો બે પ્રકારના છે. સમ્યક્દષ્ટ અને
મિથ્યાદષ્ટ. બંને પ્રકારના જીવાને ભ્રમભરિત
સ્વાધ્યાયજ્ઞાન હોય છે, તેમાં મિથ્યાદષ્ટને સ્વાધ્યાયજ્ઞાન-
ભ્રમજ્ઞાન રૂપ હોવાથી દુઃખનું જ કારણ બને છે.
બ્રહ્માને દુઃખ સામ્યેથી અને ખોતે પછા દુઃખ
સંરમ્ભ થાય છે. સમ્યક્દષ્ટ નારત-બલો ખોતાના
પૂર્વજ્ઞાન વાચનેથી વિચારણા થાય છે, પરભામે
બ્રહ્માને દુઃખી તરતા નથી તેમજ મિથ્યાદષ્ટ નારતો
તરતા સામેથી દુઃખી થાય છે. અને કમ પછા
સામેથી બાંધાય છે, તેઓ માનસીતરીને સંચાંત
દુઃખ અનુભવે છે.

સંકલિષ્ટાસુરોદીરિત દુઃખાશ્વ પ્રાક્યાનુભ્યા: - ૩-૫

સંકલિષ્ટ - અસુર-ઉદીરિત-દુખા: ૨ પ્રાક્યાનુભ્યા: ૩-૫

સૂત્રાથ: સંકલિષ્ટ પરભામે સાધા અસુરો (પરમાદામી
દેવો) વડે ઉદીરણા કરાયેલા દુઃખોવાળા બલો સામેથી
નારતીની પૂર્વ (ત્રીભ નારત મુદ્ધના બલો) હોય છે.

ભાવાર્થ: જાતને વેદના ત્રણ પ્રકારે કરી છે, દેવગૃહ, પરસ્પર ઉદ્ધરિત અને આસુરીદીરિત. બે પ્રકારની વેદના પૂર્વે કલ્પાયી છે. આ સૂત્ર ત્રીજા પ્રકારની પરમાદ્યામીકૃત વેદના જણાવે છે. આ પરમાદ્યામી દેવગૃહ વેદના પ્રકારની ત્રણ ગણ સુદૃઢ જ હોય છે. તેથી એથી અને તે પછીની ગણમાં એથી દુઃખ છે તેમ જ સમજ્યું. પરંતુ જ્યાં પરસ્પરકૃત અને દેવગૃહ વેદના અનિશ્ચય ભયંકર હોય છે તેમ જ સમજ્યું.

પરમાદ્યામી દેવો જાતને લડતા મરેલાં, પરસ્પર લડાવીને, સંકુલવાને પ્રહાર કરતા મરેલાં અને તે જુદા દાવ છે. અદ્યામી તરફ, તાપીને પાડે છે અને અરણ્યે સિંહનાદ પછી તરફ, તેમની દુઃખ સામવાની પર્યાન વિવિધ પ્રકારની છે.

- જાતને લખાવેલા - પીગળેલા લોઠાનો રસ પીવાવે છે.
- લખાવીને લાલચાળ તરેલા લોઠાના દાંતુલા સાથે બાંધે મિડાવે છે.
- ડાંડાવાળા ઝાંડ ઉપર જાતને ચઢાવે છે અને ઉતારે છે.
- જાતને માથે લોઠાના ઘણાના ધા મારે છે.
- ડરવાને લોઠાના શરીરને ઘોલે છે.
- ઘગઘગતા તેલ શરીર પર રેડે છે.
- લોઠાની ફાંજીયાતમાં લોઠાના શરીરને રાંધે છે.
- તેઓના શરીરમાં લોખંડના માણીદાર ભાલા લીંચે છે.
- ઘગઘગતી સૂત્ર રેણીમાં દાંડાવે છે.
- સિંહ, વાઘ, વર, શિયાળ, સાપ, બગરેના રૂપ ધારણ કરીને જાતને લોહી પીવાવે છે.

પ્રશ્ન: પરમાદામી દેવો તથા નર સુધેના જાતેનો ત્રાસ
આપે, તો જાતીની નરત તરત આ તથામાં દુઃખ વધુ હોય?

ઉત્તર: જા. સાધે છે સાતમી નરત સુધે પરમાદામી દેવ
વેદનાનો આભાવ રેત, ક્ષેત્રકૃત અને પરસ્પર-ઉદારિત
જો વેદના જ રહે છે મટે આવી શકે ઉત્તરના ધાર તે
સ્વભાવિત છે, પરંતુ જાતીની જો વેદનાનું પ્રગણ
કરેતુ વધુ વધારે છે તેની સરખામણીમાં પરતી તથા
નરતનું દુઃખ અને અલ્પ લાગે.

પ્રશ્ન: સાધે નરતે અસુર-ઉદારિત દુઃખ તે નહીં તથું ?

ઉત્તર: પરમાદામી અસુર દેવો તો પ્રકૃતિથી આગળ
જ્યાં સમતા નથી. સાધે નરત કે તેથી આગળ જ્યાં
તેમનું સામર્થ્ય નથી.

પ્રશ્ન: પરમાદામી દેવો હોવાથી તેમની પાસે જાનંદ
માહુલાના અનેક સાધના હોવા છતાં આનું કૃત્ય તરતી છે ?

ઉત્તર: તેમણે પાપાનુકંદ પુણ્ય લાંબીતુ છે અને
જાતીને દુઃખ આપીને અને પરસ્પર લડતા તેમને
તેમને આવા પાપ નર્મમાં જ મળી શકીએ અને ફરીથી
પાપ નર્મમાં અનુકંદ તરતી.

પ્રશ્ન: આ રહે ભવંતર વેદના જાતી ભોગવેલી તો
જ્યાંથી દુઃખો વેડતા તેમનું મુખ્ય મિમ રનું નથી

ઉત્તર: જાતીનું આયુષ્ય અનપવતનીય હોય છે.
તેઓ હરખે મુખ્ય વચ્ચે પરંતુ તેમ લાગતું નથી.
પારાના વેરાવેલા તથાયા ભોગ દેવ તથા તે જાતીનું
શરીર ઘિનન ભિનન દેવને આ તરતજ ભોગુ દેવ તથા
છે. એવો તેમના નર્મના કૃત રૂપે પૂર્ણ આયુષ્ય
ભોગવું જ રહે છે.

येदंशत मनेनः श्री लव्यादीदिगम सूत्रः अध्याय 3: Page: 91

नेष्वेकत्रिसप्तदशसप्तदशद्विविधं

त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाः सव्यानां परा स्थितिः 3-9

नेषु षोडश-त्रि-सप्त-दश-सप्तदश-द्विविधं

त्रयस्त्रिंशत्-सागरोपमाः सव्यानां पर स्थितिः 3-9

सूत्रार्थः नो स्वतः जारतीनां अवागुं ३६६६२
सायुष्य अवागुंमे १-३-७-१०-१७-२२ एतान्
३३ सागरोपमं लिये छे.

भावार्थः स्वतः जारतीनां अवागुं ३६६६२
सायुष्य नीचे चार्थमां जताव्युं छे. साकेसाके
जदव्य सायुष्य प्रहा जताव्युं छे, ते कोटी
सायुष्यमां सावरी.

जारती नु नाम	३६६६२ सायुष्य	जदव्य सायुष्य
एकप्रमा	१ सागरोपम	६३ एकर वष
शर्कराप्रमा	३ सागरोपम	१ सागरोपम
वाह्युडाप्रमा	७ सागरोपम	३ सागरोपम
पुं४ प्रमा	१० सागरोपम	७ सागरोपम
धूमप्रमा	१७ सागरोपम	१० सागरोपम
लम्प्रमा	२२ सागरोपम	१७ सागरोपम
लमः लमः प्रमा (मरातम प्रमा)	३३ सागरोपम	२२ सागरोपम